STUDIA UNIVERSITATIS MOLDAVIAE

Revistă Ştiinţifică a Universităţii de Stat din Moldova, 2013, nr.7(67)

PROTECŢIA SOCIALĂ ÎN ROMÂNIA PRIN PRISMA POLITICII SOCIALE COMUNITARE

Iulian Denis PURDESCU

Universitatea de Stat din Moldova

Sistemul de protecţie socială în orice stat membru al Uniunii Europene, inclusiv în România, trebuie să corespundă, nu doar de formă, ci, mai ales, de fond, politicilor sociale comunitare. În acest scop se cere un studiu comparativ al sistemului national şi al celui comunitar de protecţie socială.

În articol autorul meditează asupra mutaţiilor ce s-au produs în sistemul comunitar şi în cel naţional de protecţie socială, urmăreşte practica funcţionării acestora şi vine cu unele propuneri ce ar accelera adaptarea acestuia la cerinţele politicii sociale a Uniunii Europene.

Cuvinte-cheie: *sistem, protecţie socială, politici, reforme, mecanisme, eficienţă.*

SOCIAL PROTECTION IN ROMANIA THROUGH THE COMMUNITY SOCIAL POLICY

The social protection system in any Member State of the European Union, including our country, no doubt, must correspond not only by form, but also in fond to community's social policy. For this purpose, a comparative study of national and community welfare social protection systems is required.

In the article we reflect on changes that occurred in the Community and national social protection systems, following the practice of their operation and come out with some proposals, aiming acceleration of adjustment process to the requirements of European Union social policy.

Keywords: system, social protection policies, reforms, mechanisms, efficiency.

Introducere

Uniunea Europeană, fiind un spaţiu în care se dezvoltă libera circulaţie a bunurilor, capitalului şi persoanelor, a făcut tot mai dificilă şi ambiţioasă tendinţa statelor membre ale UE de a construi politici sociale europene colective.

Scopul investigaţiei este de a studia evoluţia, tendinţele şi mutaţiile în sistemele de protecţie socială, factorii care le cauzează şi de a formula unele propuneri ce ar contribui la accelera adaptării sistemului national de protecţie socială la cerinţele politicii sociale a Uniunii Europene.

1. Politica socială comunitară

Carta Socială Europeană din 1961 a fost încununată de tăcere, cel puţin până la Protocolul Social din 1993, anexat la Tratatul de la Maastricth, lăsând guvernelor statelor membre, oficialilor europeni libertatea de a-şi formula dimensiunea socială. Carta Socială a reapărut în Tratatul de la Nisa din 7 decembrie 2000, fiind preluată, dezvoltată şi încorporată în Tratatul de la Lisabona.

Articolul 151 din Versiunea Consolidată a Tratatului Privind Funcţionarea Uniunii Europene specifică: „Uniunea şi statele membre, conştiente de drepturile sociale fundamentale, precum cele enunţate în Carta socială europeană semnată la Torino la 18 octombrie 1961 şi în Carta comunitară a drepturilor sociale fundamentale ale lucrătorilor adoptată în 1989, au ca obiective promovarea ocupării forţei de muncă, îmbunătăţirea condiţiilor de trai şi de muncă, permiţând armonizarea acestora în condiţii de progres, o protecţie socială adecvată, dialogul social, dezvoltarea resurselor umane care să permită un nivel ridicat şi durabil al ocupării forţei de muncă şi combaterea excluziunii".

În vederea realizării obiectivelor menţionate la articolul 151, Uniunea susţine şi completează acţiunea statelor membre în următoare domenii:

a) îmbunătăţirea, în special, a mediului de muncă, pentru a proteja sănătatea şi securitatea lucrătorilor;
b) condiţiile de muncă;
c) securitatea socială şi protecţia socială a lucrătorilor;
d) protecţia lucrătorilor în caz de reziliere a contractului de muncă;
e) informarea şi consultarea lucrătorilor;
f) reprezentarea şi apărarea colectivă a intereselor lucrătorilor şi angajatorilor, inclusiv administrarea comună;

g) condiţiile de muncă pentru resortisanţii din ţările terţe care sunt rezidenţi legali pe teritoriul Uniunii;

h) integrarea persoanelor excluse de pe piaţa forţei de muncă;

i) egalitatea dintre bărbaţi şi femei în ceea ce priveşte şansele pe piaţa forţei de muncă şi tratamentul la locul de muncă;

j) lupta împotriva marginalizării sociale;

k) modernizarea sistemelor de protecţie socială, fără a aduce atingere literei (c).

Actul Unic European a avut o importantă influenţă asupra formei şi conţinutului programelor economice şi sociale. Prin intermediul acestuia au fost lansate informaţii utile comunităţii, tuturor instituţiilor comunitare şi altor factori de decizie pentru ca progresul economic şi social să se instaureze pe piaţa unică [9, p.1-11].

Programul Economic-Social al Comunităţii Europene ţine cont de multitudinea fenomenelor care se fac resimţite în present în Europa [7, p.55-60]:

– îmbătrânirea populaţiei;
– apariţia unor noi fenomene de sărăcie;
– utilizarea tot mai frecventă a noilor tehnologii (şi gradul diferenţiat de accesibilitate a structurilor sociale la acestea);
– construirea unor noi orare de muncă;
– permanentizarea şomajului;
– luarea în considerare a efectelor asupra mediului înconjurător;
– dorinţa omului de a-şi intensifica participarea la rezolvarea problemelor sociale.

Scopul unic declarat al Programului este căutarea şi găsirea de noi posibilităţi de acţiune pentru îmbunătăţirea condiţiilor de muncă şi de viaţă în Europa. Etapele de derulare ale acestui program sunt următoarele [8, p.98]:

a) identificarea problemelor economice cu implicaţii sociale;
b) realizarea unor studii pilot;
c) formularea marilor proiecte de cercetare;
d) implementarea programelor;
e) evaluarea efectelor şi elaborarea de recomandări.

Programul Economic-Social al Comunităţii Europene devine operaţional în 6 domenii legate unele de altele. Ele sunt cuprinse în partea întâi a Programului şi se referă la: dialogul social; restructurarea vieţii şi a muncii; sănătate şi securitate socială; mediu înconjurător; condiţii de viaţă; tehnologia viitorului.

1. Dezvoltarea dialogului social şi a relaţiilor profesionale pe piaţa muncii. Obiectivul este încurajarea participării tuturor actorilor sociali la dialogul privind viitorul social al Europei, inclusiv implicarea celor care sunt răspunzători în procesul de schimbare prin punerea la punct a unor metodologii specifice. Sunt formulate şi alte instrumente ştiinţifice cu caracter social, care urmează a fi utilizate la nivel naţional în scopul renovării situaţiei privind relaţiile profesionale, schimbul de experienţă etc.

2. Restructurarea vieţii şi a muncii, sub influenţa condiţiilor actuale cerute de tehnicile moderne care influenţează atât calitatea de producător a individului, cât şi cea de consumator. Obiectivul în această direcţie este facilitarea unor evoluţii echilibrate din punct de vedere economic şi social; se urmăreşte corelarea dintre noul rol al muncii în societate combinat cu o nouă calitate a vieţii şi cu prosperitatea oferită de creşterea şi dezvoltarea economică.

Concepţia de restructurare urmăreşte şi identificarea mijloacelor care permit salvarea şi consolidarea responsabilităţilor şi drepturilor fundamentale ale omului, care sunt sau nu aplicate. De exemplu, în cadrul acestui Program a fost elaborat un manual special pentru personalul implicat în gestionarea orarelor de muncă. Problema ce apare în legătură cu programul de muncă este dacă lucrătorii sunt în avantaj ca urmare a punerii în practică a formelor atipice de muncă (care reduc timpul liber conducând la stres şi chiar la scăderea eficienţei muncii). În această categorie intră: munca pe termen scurt, contractele cu durată determinată, munca în zi de sâmbătă, munca pe timp de seară şi noapte.

3. Promovarea sănătăţii şi securităţii muncii. Obiectivul acestui domeniu este furnizarea de către factorii de decizie europeni a unui ansamblu de referinţe comune; punerea la punct a unor metode care să ţină cont de la început de proiectul normelor de sănătate şi securitate în avantajul întreprinderilor şi lucrătorilor; promovarea sănătăţii şi securităţii tuturor lucrătorilor, dând însă prioritate, în mod particular, grupurilor vulnerabile.

4. Promovarea politicilor de protecţie a mediului. În această direcţie este prevăzută coroborarea tuturor programelor naţionale privind mediul înconjurător în cadrul comunităţii, urmărindu-se în special păstrarea siguranţei mediului urban. Succesul îl constituie combinarea aspectelor sociale, economice, profesionale şi de siguranţă ecologică a mediului prin examinarea implicării partenerilor sociali interesaţi şi răspunzători: industrie, parteneri ai sectoarelor sociale, colectivităţi locale, asociaţii de protecţie a mediului. Tot în acest domeniu se înscrie şi abordarea problemei deşeurilor periculoase [10].

5. Pentru a ridica nivelul de trai, bunăstarea colectivă, sunt necesare măsuri de reducere a inegalităţilor generate de dezechilibre socioeconomice. Se cere implicarea tuturor actorilor sociali în procesul de schimbare, coordonarea activităţilor lor la nivel local, naţional şi comunitar, fiind promovată o nouă concepţie despre strategia pieţei muncii, despre ajutoarele sociale, sănătate, locuinţe şi mediu.

6. Evaluarea tehnologiilor de viitor are ca scop identificarea din start a „marjei de manevre" în inovaţia tehnologică şi încurajarea opţiunilor care determină procesul de schimbare.

2. Strategia de la Lisabona 2020

Conform Cadrului Strategic Comun (CSC), domeniul afacerilor sociale şi incluziunii sociale este subsumat Obiectivului tematic 9 „Promovarea incluziunii sociale şi combaterea sărăciei", care corespunde obiectivului principal al Strategiei Europa 2020 „Promovarea incluziunii sociale", în special prin reducerea sărăciei, urmărindu-se eliminarea riscului de sărăcie şi excludere pentru cel puţin 20 de milioane de persoane.

Teoria schimbării, care stă la baza politicilor şi măsurilor în domeniu, susţine că obiectivul principal de reducere a sărăciei şi promovare a incluziunii sociale poate fi atins doar prin acţiuni de asigurare (sporire) a accesului la servicii convenabile, durabile şi de calitate (precum locuire, educaţie, ocupare, asistenţă medicală, asistenţă socială, servicii de integrare în societatea informaţională etc.) pentru categoriile de populaţie cu risc disproporţionat de excluziune socială, cum ar fi persoanele cu venituri reduse, şomerii pe perioadă îndelungată, copiii, tinerii sub 25 ani, persoanele cu vârsta de 55 ani şi peste, persoanele cu dizabilităţi, migranţii, romii, persoanele fără adăpost sau persoanele care ies din penitenciar.

În acest scop, Cadrul Strategic Comun stabileşte la nivel european acţiuni-cheie care urmează a fi finanţate din fondurile FSE, FEDER şi FEADR şi care au în vedere atingerea a şase direcţii principale de acţiune. Dintre acestea, la nivel naţional au fost identificate următoarele priorităţi preliminare de utilizare a fondurilor europene alocate României:

- Dezvoltarea sistemului de asistenţă socială şi a sistemului de sănătate
- Ocuparea şi incluziunea socială activă
- Integrarea comunităţilor defavorizate, precum romii
- Promovarea economiei sociale şi a întreprinderilor sociale.

Analiza socioeconomică prezentată în continuare are rolul de a fundamenta procesul de programare, prin identificarea problemelor-cheie care trebuie rezolvate şi a direcţiilor de acţiune cele mai adecvate pentru îmbunătăţirea nivelului de viaţă al grupurilor vulnerabile din România, cu atenţie specială pentru echitate, având în vedere nevoile, resursele disponibile şi cadrul legislativ-instituţional de la nivel naţional.

O analiză extinsă a situaţiei ocupării şi şomajului este prezentată în analizele socioeconomice pregătite de Grupurile de Lucru Tehnic privind ocuparea şi îmbătrânirea activă (din cadrul MMFPS). În acest document sunt prezentate succint doar câteva dintre elementele principale care să ajute la o bună înţelegere a contextului în care se analizează sursele de excluziune socială şi grupurile vulnerabile.

În contextul crizei, în Uniunea Europeană, piaţa forţei de muncă a înregistrat o scădere mai mică decât restrângerea activităţii economice.[*] În ceea ce priveşte ocuparea forţei de muncă, reacţia la recesiune a avut loc cu întârzierea dată de legislaţia muncii şi de deciziile companiilor de a evita pe cât posibil costurile de disponibilizare şi de recrutare ulterioară. În unele state membre, guvernele au sponsorizat scheme de ocupare pe termen scurt sau în program parţial care au contribuit substanţial la amortizarea efectelor la nivelul ocupării forţei de muncă.

Asfel, obiectivul principal al protecţiei sociale este de a-i ajuta pe cei în dificultate să se reintegreze în viaţa normală a societăţii, să-i ajute să-şi menţină forţa de muncă activă, să treacă mai uşor peste anumite

[*] Potrivit raportului Comisiei Europene Employment in Europe 2010, în perioada crizei, în UE şi în majoritatea statelor membre gradul de ocupare a forţei de muncă a înregistrat o scădere semnificativ mai mică comparativ cu reducerea activităţii economice (p.27).

riscuri la care sunt supuşi indivizii şi familiile lor (ex., boală, invaliditate, handicap, bătrâneţe, deces, şomeri, familii cu mulţi copii, familii cu venituri mici etc.).

Protecţia socială vizează nu doar condiţiile materiale de trai (ocuparea forţei de muncă, condiţiile de muncă, veniturile, consumurile, locuinţa, mediul ambiant etc.), dar şi condiţiile sociale, precum: sănătatea, instruirea şi educaţia, cultura, condiţiile de odihnă şi recreere, mediul sociopolitic, restructurarea ordinii sociale şi de drept.

3. Mutaţii în structura demografică naţională

În România, în anul 2011, populaţia ocupată în câmpul muncii număra cca 9,14 mil. persoane. Rata ocupării populaţiei apte de muncă (20-64 ani) în 2002 a fost în România de 63,3% (Tab.1), iar în UE – de 66,7%. Această situaţie s-a menţinut pe parcursul anilor şi în 2011 rata ocupării a constituit, respectiv, 62,8% şi 68,6%. În UE-27 aceasta se află la un nivel redus faţă de cea preconizată pentru anul 2020. În România, începând cu anul 2008, rata de ocupare se reduce şi este încă departe de ţinţa naţională de 70% asumată în contextul Strategiei Europa 2020.

Tabelul 1

Rata ocupării populaţiei apte de muncă (20-64 ani), în %

	2002	2005	2008	2009	2010	2011	Ţinta Europa 2020
UE-27	66,7	68,0	70,3	69,0	68,6	68,6	**75**
România	63,3	63,6	64,4	63,5	63,3	62,8	**70**

Sursa: Eurostat. Ţintele Europa 2020 conform http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/targets_en.pdf.

Modelul de ocupare în România de asemenea diferă de celelalte state membre ale Uniunii Europene – atât pe sectoarele economiei, cât şi pe medii de rezidenţă. Dacă ponderea salariaţilor în ţara noastră este de doar 65-67%, apoi în majoritatea ţărilor UE ea se cifrează la 80% şi peste.

Diferenţe majore s-au înregistrat între populaţia ocupată în mediul urban şi cel rural. Astfel, populaţiei ocupate în mediul rural (Fig.1) îi revine 24,7 la sută. În mediul rural salariaţii reprezintă numai 36% din populaţia ocupată.

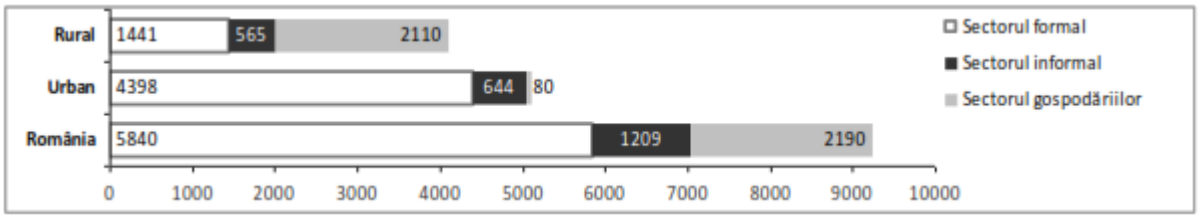

Fig.1. Distribuţia populaţiei ocupate pe sectoarele economiei şi pe medii de rezidenţă, mii persoane.

Sursa: Voinea L., Albu L. *Economia informală şi impactul ei asupra pieţei muncii* [12, p.8].

Proporţia lucrătorilor pe cont propriu (inclusiv lucrătorii familiali neremuneraţi) este deosebit de mare în România: 33-35% din populaţia ocupată totală (cu un maxim de peste 64% în mediul rural) faţă de 15-16% media UE-27. Aceeastă structură este asociată cu importanţa ocupării în sectorul agricol, mai ales în mediul rural (33% în România comparativ cu 5% în UE-27, în 2011)[*].

Ca şi la nivel european, în România rata ocupării femeilor este semnificativ mai mică decât în cazul bărbaţilor (52% pentru persoanele de vârstă activă (15-64 ani) faţă de 65%, în 2011). Formele flexibile de ocupare rămân deosebit de slab reprezentate pe piaţa muncii din România, în pofida prevederilor noului Cod al Muncii (2010)[**].

[*] În 2010, populaţia din mediul urban era ocupată în proporţie de 60% în sectorul serviciilor şi de 35,5% în industrie şi construcţii. Populaţia din mediul rural era ocupată în proporţie de 62% în agricultură. (INS, Tendinţe sociale 2011)

[**] Datele Eurostat arată că, în perioada 2002-2011, la nivelul populaţiei ocupate totale, ponderea ocupării în timp parţial a rămas relativ constantă la 10-11% (faţă de 19,5% în UE-27), iar ponderea contractelor de muncă temporare este de numai 1-2% (faţă de 14% în UE-27).

Ocuparea informală este foarte răspândită. În 2011, un studiu POSDRU [11] implementat de Blocul Naţional Sindical, a arătat că 31% din populaţia ocupată totală, inclusiv cei din agricultura de subzistenţă, lucrează în sectorul informal. Deşi majoritatea o constituie ocuparea în sectorul gospodăriilor individuale, aproape 1,2 milioane persoane lucrează ca salariaţi în baza unui acord verbal, fără contract de muncă, sau sunt angajaţi în unităţi economice neînregistrate. Ca şi în alte ţări, o proporţie consistentă de gospodării combină agricultura de subzistenţă cu muncile ocazionale neoficiale (cel mai adesea, zilier în agricultură). Veniturile informale băneşti adâncesc inegalitatea, astfel că în sectorul informal cei bogaţi devin şi mai bogaţi, iar cei săraci abia supravieţuiesc [2].

În consecinţă, o parte importantă din populaţia ocupată a României are locuri de muncă nesigure, sezoniere sau ocazionale, din care obţin venituri mici şi neregulate (cel mai adesea, în natură) şi nu este acoperită de sistemul de asigurări sociale, de sănătate şi de şomaj.

În România accentul a fost pus mai mult pe măsuri de stabilizare decât pe măsuri de recuperare din criză [4]. Un număr mare de firme (în special IMM-uri) şi-au restrâns sau chiar şi-au încheiat activitatea din cauza crizei. Efectele negative ale restrângerii activităţii economice au fost mult mai pronunţate la nivelul angajaţilor din sectorul non-agricol decât la nivelul ocupării forţei de muncă totale (sector non-agricol plus cel agricol).*

În perioada de criză, rata totală a ocupării forţei de muncă s-a redus cu o valoare relativ scăzută în context european [1]. Situaţia apare însă mai gravă dacă ne concentrăm exclusiv asupra salariaţilor care reprezintă majoritatea forţei de muncă non-agricole în România.

Numărul salariaţilor în ţara noastră a scăzut cu cca 730 de mii de persoane** (Fig.2), cu alte cuvinte – cu peste 15%. Situaţia ocupării a început să se redreseze doar din primăvara anului 2011. Prin urmare, în România scăderea ratei ocupării forţei de muncă în sectorul non-agricol (salariaţii) a fost mult mai accentuată decât declinul înregistrat de PIB. În plus, reducerea locurilor de muncă non-agricole a fost mult mai mare decât media celor 27 de state membre ale UE (-2,5 % din locurile de muncă non-agricole).

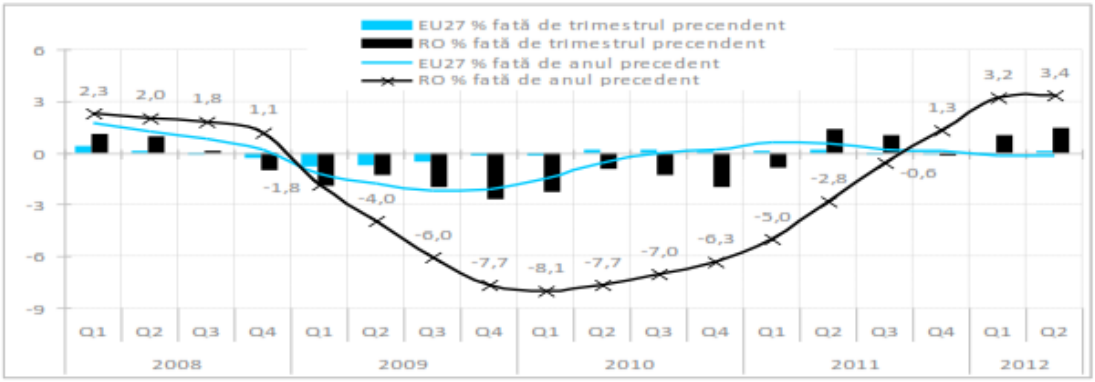

Fig.2. Evoluţia numărului de salariaţi în România comparativ cu evoluţia ratei totale de ocupare la nivel EU-27, în %.

Sursa: Eurostat, National Accounts. Date ajustate trimestrial. INS, Buletin Statistic Lunar, nr.5, 11/2010 şi nr.1, 6/2012.

Numărul salariaţilor a scăzut considerabil în sectorul privat (cu peste o jumătate de milion), mai ales în industriile producătoare, în construcţii, comerţul cu amănuntul şi transport. La nivelul sectorului public, numărul salariaţilor a avut un parcurs diferit: a crescut până în ianuarie 2009 şi a început să scadă din februarie 2009 [11].

Redresarea economică este încă fragilă, condiţiile vor rămâne în general instabile pentru o perioadă de timp. Tendinţele de deteriorare înregistrate pe piaţa muncii s-au atenuat în 2011, cota populaţiei ocupate (inclusiv în sectoarele non-agricole) începând să crească din ultima parte a anului. Prognozele CNP arată că populaţia ocupată totală a ţării va înregistra o uşoară creştere atingând cca 8,34 mil. persoane în 2015***.

Ieşirile de pe piaţa muncii s-au regăsit doar parţial în rata şomajului înregistrat, care după ce a atins, în martie 2010, un maxim de 8,4% (sau 765 de mii), a scăzut, rămânând constant mai mică decât media UE-27.

* În plus, ONG-urile din România subliniază că exemplele de bună practică de introducere a unor metode inovative de creştere a capitalului uman şi de sporire a retenţiei de personal în condiţiile crizei economice nu au fost luate în considerare. Un exemplu este metoda "Inverstors in People", de mare succes la nivel european şi internaţional, de care au beneficiat milioane de oameni din întreaga lume.

** Scădere înregistrată între trim. III 2008 şi trim. I 2011.

*** Populaţia ocupată civilă (medie anuală) prognozată pentru 2012 este de 8.230 mii persoane. *Sursa:* CNP (2012).

Rata şomajului BIM, deşi a crescut uşor după 2009, înregistrează de asemenea valori relativ reduse prin comparaţie cu majoritatea celorlalte state europene (7,7% din populaţia activă de 15-64 ani faţă de 9,7% media UE-27, în 2011). Bărbaţii au un risc de şomaj mai ridicat decât femeile, iar tinerii (15-24 ani) au riscul cel mai ridicat (23,7% în România şi 21,3% în UE-27, în anul 2011).

Şomajul de lungă durată (12 luni şi peste) reprezintă în jur de 42% din şomerii BIM, atât în România, cât şi în Uniunea Europeană. Numărul şomerilor de foarte lungă durată (24 luni şi peste) a constituit 16% din şomerii BIM în România, respectiv 22% în UE-27 (date Eurostat pentru 2011). Dacă şomajul de lungă durată în cazul bărbaţilor se cifra la 3,4%, apoi în cazul femeilor – la 2,8% din populaţia activă de 15-64 ani. Pe de altă parte, ieşirile de pe piaţa muncii nici nu s-au tradus în creşterea participării la cursuri de formare/(re)calificare profesională, care de altfel a rămas mult mai mică decât la nivel european[*].

Persoanele de 65 ani şi peste care locuiesc singure reprezintă 4,2% din populaţia ţării (date Eurostat pentru 2011). Vârstnicii singuri sunt consideraţi un grup vulnerabil, mai ales din perspectiva accesului la servicii medicale şi la servicii de îngrijire.

În România, ca şi la nivelul UE-27, riscul de sărăcie monetară a persoanelor vârstnice singure este uşor mai mare decât cel la nivelul populaţiei generale (25,4% faţă de 22,2% la nivel naţional)[**]. Totuşi, riscul de sărăcie al acestui segment de populaţie a scăzut considerabil după 2007 (când a fost înregistrată o rată de 44%), mai ales ca urmare a creşterii pensiilor din 2008 şi a introducerii pensiei sociale din 2009.

Raportul Naţional Strategic privind Protecţia Socială şi Incluziunea Socială (2008-2010) menţionează că în România majoritatea persoanelor vârstnice dependente beneficiază de îngrijirea acordată în familie, iar majoritatea îngrijitorilor sunt femei, soţii sau fiice.

Conform Raportului privind activitatea de incluziune socială în anul 2008 [6], la nivelul ţării funcţionau 150 de cămine, 25 de locuinţe protejate şi 113 centre de zi pentru persoane vârstnice. Serviciile disponibile nu satisfăceau nici pe departe nevoia, numărul cererilor în aşteptare pentru cămine reprezentând 45% din numărul mediu lunar al beneficiarilor de la acel moment. Per total, cheltulile de protecţie socială dedicate vârstnicilor reprezintă în România doar 0,04% din PIB, o valoare de zece ori mai mică decât ponderea medie din UE-27 (date Eurostat pentru 2008).

În rândul persoanelor vârstnice se evidenţiază grupul de veterani, invalizi şi văduve de război, cu o vârstă medie de peste 85 ani. Mai sunt în viaţă aproximativ 40 mii veterani de război şi peste 150 mii văduve de război/văduve de veterani de război. Datele MApN arată că peste o treime din acest grup au un trai precar din cauza singurătăţii, a vârstei şi a stării de sănătate[***].

Este necesară includerea vârstnicilor singuri între grupurile-ţintă eligibile pentru a accesa fonduri europene. Nevoile acestui grup ţin de dezvoltarea serviciilor de tip rezidenţial (cămin, spital, centre de zi), a serviciilor de îngrijiri medicale[****], precum şi a serviciilor sociale la domiciliu pentru cei nedeplasabili. În ceea ce priveşte grupul de veterani, invalizi şi văduve de război, este necesară colaborarea cu Ministerul Apărării Naţionale care coordonează, la nivel naţional, problematica acestui grup.

Obiectivul naţional asumat prin PNR 2011-2013 este de a fi redus, până în 2020, numărul de persoane aflate în risc de sărăcie sau excluziune socială cu 580.000 persoane, ceea ce reprezintă o reducere cu circa 15% faţă de anul 2008.

4. Tendinţe în protecţia socială naţională

În 2005 Guvernul a aprobat Strategia naţională de dezvoltare a sistemului de asistenţă socială pentru persoanele vârstnice în perioada 2005-2008. Serviciile menţionate de lege pentru îngrijirea persoanelor vârstnice includ:

[*] În România, participarea la cursuri de formare continuă este de doar 1,6% din populaţia de 25-64 ani faţă de 8,9% media UE-27 (date Eurostat pentru 2011).

[**] Estimare pentru gospodăriile de o persoană de 65 ani şi peste, pe baza veniturilor disponibile gospodăriilor pe venit echivalent (scala OECD), fără consumul din resurse proprii. Estimările INS, bazate pe metoda relativă, care includ consumul din resurse proprii, arată o rată mult mai mică, de aproximativ 16% din populaţie.

[***] În conformitate cu legea, veteranii de război, invalizii şi văduvele de război au dreptul la asistenţă medicală gratuită în toate instituţiile medicale civile de stat sau militare şi la asigurarea de medicamente gratuite, atât în tratamentele ambulatorii, cât şi pe timpul spitalizării, care se suportă din Fondul naţional unic de asigurări sociale de sănătate, la nivelul preţului de referinţă.

[****] Reţeaua de îngrijiri la domiciliu, asigurate de furnizori persoane fizice şi juridice autorizate de Ministerul Sănătăţii şi aflate în relaţii contractuale cu casele de asigurări de sănătate, a fost dezvoltată. În perioada 2003-2012 au fost autorizaţi peste 1.000 furnizori de îngrijiri la domiciliu din toate judeţele.

a) îngrijirea temporară sau permanentă la domiciliu;
b) îngrijirea temporară sau permanentă într-un cămin pentru persoane vârstnice;
c) îngrijirea în centre de zi, cluburi pentru vârstnici, case de îngrijire temporară, apartamente şi locuinţe sociale.

Acest tip de servicii este însă slab dezvoltat, la nivel naţional fiind un număr foarte redus de beneficiari. Spre exemplu, în anul 2009 Casa Naţională de Asigurări de Sănătate a semnat contracte cu doar 295 cămine de bătrâni [5, p.13].

În structura asigurărilor sociale domină categoric fondul destinat pensiilor. În anii ce au urmat după căderea regimului comunist în România indicii pensiei medii (Fig.3) au avut o tendinţă clară de reducere până la 44% în raport cu nivelel anului 1990, apoi a urmat creşterea acestuia până la 125,7% în 2009, coborând la 116,9% în anul 2012.

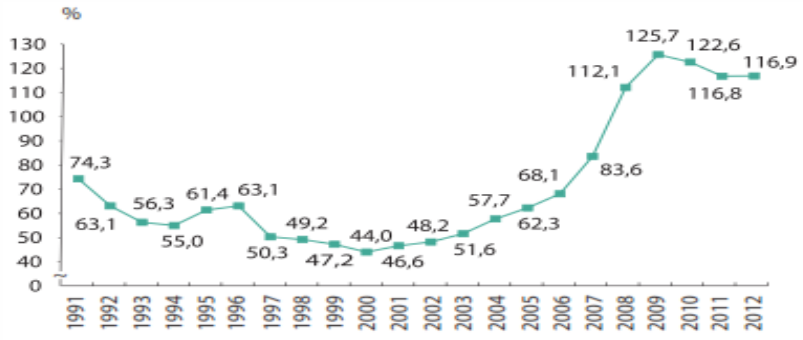

Fig.3. Indicii pensiei medii reale, 1990=100.

Sursa: Ministerul Muncii, Familiei, Protecţiei Sociale şi Persoanelor Vârstnice.

În anul 2008, numărul mediu al pensionarilor de asigurări sociale a fost de 5685 mii persoane, în scădere cu 357 mii persoane faţă de anul 2005. În schimb, numărul pensionarilor de asigurări sociale de stat a înregistrat o uşoară creştere de 1,1% faţă de 2005. În anul 2008, pensia medie lunară pentru pensionarii de asigurări sociale a fost de 573 lei, mai mare cu 132,9% faţă de cea din anul 2005. În anul 2008, pensia medie lunară pentru pensionarii de asigurări sociale de stat a fost de 593 lei, în creştere cu 122,1% faţă de anul 2005.

În anul 2009, numarul mediu al pensionarilor de asigurari sociale a fost de 5676 mii persoane (Tab.2), în scădere cu 109 mii persoane faţă de anul 2006. În schimb, numărul pensionarilor de asigurări sociale de stat a înregistrat o uşoară creştere de 1,8% faţa de anul 2006.

Tabelul 2

Evoluţia indicatorilor asigurărilor sociale în România în perioada

	U.M.	2009	2010	2011	2012
Pensionari de asigurări sociale [1] - total					
Număr mediu anual	mii pers.	5676	5664	5580	5480
Pensia medie lunară	lei / pers.	686	716	753	774
Pensionari de asigurări sociale de stat					
Număr mediu anual	mii pers.	4718	4767	4744	4720
Pensia medie lunară	lei / pers.	711	739	773	778
Pensionari de asigurări sociale - agricultori					
Număr mediu anual	mii pers.	799	737	677	619
Pensia medie lunară	lei / pers.	300	309	311	313
Pensionari de asigurări sociale (exclusiv agricultori)					
Număr mediu anual	mii pers.	4877	4927	4903	4861
Pensia medie lunară	lei / pers.	750	778	815	832
Pensionari beneficiari de ajutor social [2]					
Număr mediu anual	mii pers.	2	2	1	1
Pensia medie lunară	lei / pers.	188	192	193	194
Pensionari I.O.V.R. (invalizi, orfani şi văduve de război)					
Număr mediu	mii pers.	11	9	8	6
Pensia medie lunară	lei / pers.	245	244	242	238

1 – cuprind pensionarii de asigurări sociale de stat, pensionarii proveniţi din Ministerul Apărării Naţionale, Ministerul Afacerilor Interne, Serviciul Român de Informaţii, Secretariatul de Stat pentru Culte şi Casa de Asigurări a Avocaţilor;
2 – ajutor social tip pensie plătit din fondul de asigurări sociale.

Sursa: Ministerul Muncii, Familiei, Protecţiei Sociale şi Persoanelor Vârstnice.

În anul 2009, pensia medie lunară pentru pensionarii de asigurări sociale a fost de 686 lei, mai mare de 2,3 ori faţă de cea din anul 2006. În anul 2009, pensia medie lunară pentru pensionarii de asigurari sociale de stat a fost de 711 lei, în creştere cu 128,6% faţă de anul 2006.

În anul 2010, numărul mediu al pensionarilor de asigurări sociale a fost de 5664 mii persoane, în scădere cu 62 mii persoane faţă de anul 2007. În schimb, numărul pensionarilor de asigurări sociale de stat a înregistrat o uşoară creştere de 2,7% faţă de anul 2007. În anul 2010, pensia medie lunară pentru pensionarii de asigurări sociale a fost de 717 lei, mai mare de 1,8 ori faţă de cea din anul 2007. În anul 2010, pensia medie lunară pentru pensionarii de asigurări sociale de stat a fost de 739 lei, în creştere cu 85,2% faţă de anul 2007.

În anul 2011, numărul mediu al pensionarilor de asigurări sociale a fost de 5580 mii persoane, în scădere cu 105 mii persoane faţă de anul 2008. În schimb, numărul pensionarilor de asigurări sociale de stat a înregistrat o uşoară creştere de 1,7% faţă de anul 2008. În anul 2011, pensia medie lunară pentru pensionarii de asigurări sociale a fost de 753 lei, mai mare de 1,3 ori faţă de cea din anul 2008. În anul 2011, pensia medie lunară pentru pensionarii de asigurări sociale de stat a fost de 773 lei, în creştere cu 30,4% faţă de anul 2008.

În anul 2012, numărul mediu al pensionarilor de asigurări sociale a fost de 5480 mii persoane, în scădere cu 196 mii persoane faţă de anul 2009. În schimb, numărul pensionarilor de asigurări sociale de stat s-a menţinut aproximativ la acelaşi nivel al anului 2009. În anul 2012, pensia medie lunară pentru pensionarii de asigurări sociale a fost de 774 lei, mai mare de 1,1 ori faţă de cea din anul 2009. În anul 2012, pensia medie lunară pentru pensionarii de asigurări sociale de stat a fost de 778 lei, în creştere cu 9,4% faţă de anul 2009.

Asigurările sociale includ şi fondurile pentru tratament balnear şi odihnă. Atât numărul biletelor pentru tratament şi odihă, cât şi cheltuielele effectuate pentru tratament şi odihnă au tendinţa de a se micşora (Tab.3).

Tabelul 3

Biletele pentru tratament balnear şi odihna acordate prin asigurarile sociale

	U.M.	2009	2010	2011
Bilete - total	**mii**	**286,4**	**169,8**	**228,5**
Tratament balnear	mii	214,9	169,8	198,8
Odihnă	mii	71,5	-	29,7
Cheltuielile efectuate pentru tratament şi odihnă [1)]	mii lei	345232,3	239878,9	303598,5

1) Inclusiv cheltuielile efectuate pentru tratamentul balnear al agricultorilor, conform O.U.G. nr.31/1998.

Sursa: Ministerul Muncii, Familiei, Protecţiei Sociale şi Persoanelor Vârstnice.

Bugetul asigurărilor sociale de stat ca parte componentă a sistemului bugetar se aprobă anual prin lege [3, p.144-150].

4. Legea bugetului asigurarilor sociale de stat pentru 2013

Proiectul Legii bugetului asigurărilor sociale de stat pentru anul 2013 a fost elaborat în conformitate cu prevederile Legii nr.500/2002, cu modificările şi completările ulterioare, şi ale Legii responsabilităţii fiscal-bugetare, nr.69/2010, pe baza:

- prognozelor indicatorilor macroeconomici şi sociali pentru anul 2013, precum şi pentru următorii 3 ani;
- strategiei fiscal-bugetare;
- politicilor şi strategiilor sectoriale, a priorităţilor stabilite în formularea propunerilor de buget, prezentate de ordonatorii principali de credite;
- propunerilor de cheltuieli detaliate ale ordonatorilor principali de credite.

În conformitate cu prevederile Legii nr.500/2002 privind finanţele publice, cu modificările şi completările ulterioare, prin Legea bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2013 se prevăd şi autorizează, pentru anul bugetar, veniturile şi cheltuielile bugetare, precum şi reglementările specifice exerciţiului bugetar.

Prin sistemul asigurărilor sociale se asigură finanţarea măsurilor de ocrotire, de protecţie şi de ajutorare a cetăţenilor activi, a pensionarilor şi a membrilor de familie. Acestea constau în acordarea de către stat de pensii, indemnizaţii, ajutoare, trimiteri la odihnă, la tratament balnear şi alte drepturi, în perioada în care se găsesc, temporar sau definitiv, în incapacitate de muncă din cauză de accident de muncă sau boală profesională sau în alte cazuri când ajutorarea este necesară.

Propunerile care au stat la baza construcţiei bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2013 au în vedere prognoza indicatorilor macroeconomici pentru anii 2013-2016.

Unul din obiectivele importante ale construcţiei bugetare pe anul 2013 este aplicarea prevederilor Legii nr.263/2010 privind sistemul unitar de pensii publice, cu modificările şi completările ulterioare.

La construcţia bugetară în domeniul asigurărilor sociale de stat şi al asigurărilor pentru şomaj pe anul 2013 s-au avut în vedere următoarele:

- majorarea cu 4% a valorii punctului de pensie în anul 2013, respectiv la 762,1 lei;
- acordarea, pentru persoanele care au desfăşurat activităţi în condiţii deosebite de muncă, dupa data de 1 aprilie 2001, şi care s-au înscris la pensie anterior intrării în vigoare a Legii nr.263/2010, majorării cu 25% a punctajelor lunare realizate în perioadele respective;
- majorarea punctajului mediu anual realizat de persoanele care au ieşit la pensie începând cu data de 1 ianuarie 2011 cu un indice de corecţie de 1,06;
- încadrarea cheltuielilor bugetare în cadrul fiscal-bugetar din strategia fiscal-bugetară a Guvernului pentru perioada 2013-2016;
- creşterea câştigului salarial mediu brut în anul 2013 la 2.223 lei, faţă de 2.077 lei estimat pentru anul 2012 şi faţă de 1.980 lei înregistrat în anul 2011;
- scăderea numărului de şomeri înregistraţi cu 29 mii persoane, ajungându-se astfel la finele anului 2013 la 465 mii persoane (de la 494 mii persoane estimat pentru finele anului 2012);
- scăderea ratei medii a şomajului la 5,2% în anul 2013 faţă de 5,6% estimată pentru anul 2012;
- finanţarea cheltuielilor aferente unor proiecte cu finanţare din fonduri externe nerambursabile postaderare, cum ar fi cele pentru: oferirea de servicii participanţilor la sistemul public de pensii prin implementarea unui sistem informatic integrat (servicii publice electronice destinate cetăţenilor, contribuabili şi beneficiari ai sistemului public de pensii şi din sistemul accidentelor de muncă şi bolilor profesionale); dezvoltarea şi implementarea de acţiuni inovatoare şi transnaţionale pentru dezvoltarea Serviciului Public de Ocupare; îmbunătăţirea sistemului de furnizare a serviciilor de formare profesională a adulţilor; analize, studii, prognoze privind piaţa muncii; formarea profesională a personalului Serviciului Public de Ocupare etc.

Prin proiectul Legii bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2013 s-au propus, pe lângă prevederile şi autorizările privind veniturile şi cheltuielile pentru bugetele asigurărilor sociale de stat, asigurărilor pentru şomaj, sistemului de asigurare pentru accidente de muncă şi boli profesionale, fondului de garantare pentru plata creanţelor salariale şi veniturilor proprii ale instituţiilor publice, şi următoarele reglementări specifice exerciţiului bugetar al acestui an:

- câştigul salarial mediu brut utilizat la fundamentarea bugetului asigurărilor sociale de stat;
- cuantumul ajutorului de deces în cazul asiguratului sau pensionarului, precum şi în cazul unui membru de familie al acestora;
- cotele de contribuţii de asigurări sociale;
- dispoziţii referitoare la obligaţiile ce revin ordonatorului principal de credite în legătură cu asigurarea fondurilor necesare plăţii integrale, cu prioritate a programelor cu finanţare din fonduri externe nerambursabile, precum şi a fondurilor necesare finanţării angajamentelor asumate prin documentele privind integrarea României în UE.

Prin proiectul Legii bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2013 se asigură repartiţia produsului intern brut pentru domeniul social ce priveşte sistemul public de pensii şi sistemul asigurărilor pentru şomaj. În anul 2013 pentru susţinerea acestor două sectoare se alocă 8,4% din produsul intern brut.

Bibliografie:

1. CE (2010) Employment in Europe 2010.
2. E.g. STĂNCULESCU şi ILIE (2001); NEEF şi STĂNCULESCU (eds.) (2002); NEEF şi ADAIR (2004); STĂNCULESCU şi POP (2009).
3. MARINESCU, R.T. *Finanţe publice, modele de analiză, studii de caz*. Bucureşti: Editura Economică, 2009.
4. METIS GmbH & wiiw, Evaluation of the reaction of the ESF to the economic and financial crisis, Final Report, raport al Comisiei Europene, DG Employment, 2012.
5. MIXICH, V. *Un diagnostic al sistemului de sănătate*. Bucureşti: Fundaţia Friedrich Ebert, 2012, disponibil online la: http://www.fes.ro/common/pdf/Raportdiagnostic.pdf

6. MMFPS (2009) *Raport privind activitatea de incluziune socială în anul 2008*, disponibil online la: http://www.mmuncii.ro/pub/imagemanager/images/file/Domenii/Incluziune%20si%20asistenta%20sociala/raportari/Raport%202008.pdf
7. OPRESCU, Gh. *Macroeconomie avansată.* Bucureşti: ASE, 2010.
8. POP, L. *Dicţionar de Politici Sociale*. Bucureşti: Expert, 2002.
9. TĂNĂSESCU, P. *Asigurări şi protecţie socială în România*. Bucureşti: C.H. Beck, 2009.
10. TICHINDELEAN, M., GHEORGHE, M. Aspecte controversate în interpretarea şi aplicarea prevederilor Codului muncii şi ale Legii dialogului social. În: *Honorem - Prof. univ. dr. Ion Traian Stefănescu*. Bucureşti: Universul Juridic, 2013, p.75-86.
11. VOINEA, L. *Raport de avertizare timpurie privind piaţa muncii,* 2010, *proiect POSDRU „Biroul pentru observarea pieţei muncii şi a calităţii locurilor de muncă", implementat de Blocul Naţional Sindica*l, Bucureşti, disponibil online la: http://www.bns.ro/wps/wcm/connect/6671933d-828a-4217-ae9455766c865b1f/ Raport+de+avertizare+timpurie+privind+piata+muncii.pdf?MOD=AJPERES&CA CHEID=6671933d-828a-4217-ae94-55766c865b1f
12. VOINEA, L., ALBU, L. *Economia informală şi impactul ei asupra pieţei muncii*, 2011, *proiect POSDRU „Biroul pentru observarea pieţei muncii şi a calităţii locurilor de muncă", implementat de Blocul Naţional Sindical*, Bucureşti, disponibil online la: http://www.bns.ro/wps/wcm/connect/b53004b1-7995-4c5d-994a-68eb345ef0c9/Economia+informala+si+impactul+ei+asupra+pietei+muncii.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=b53004b1-7995-4c5d-994a-68eb345ef0c9

Prezentat la 21.08.2013